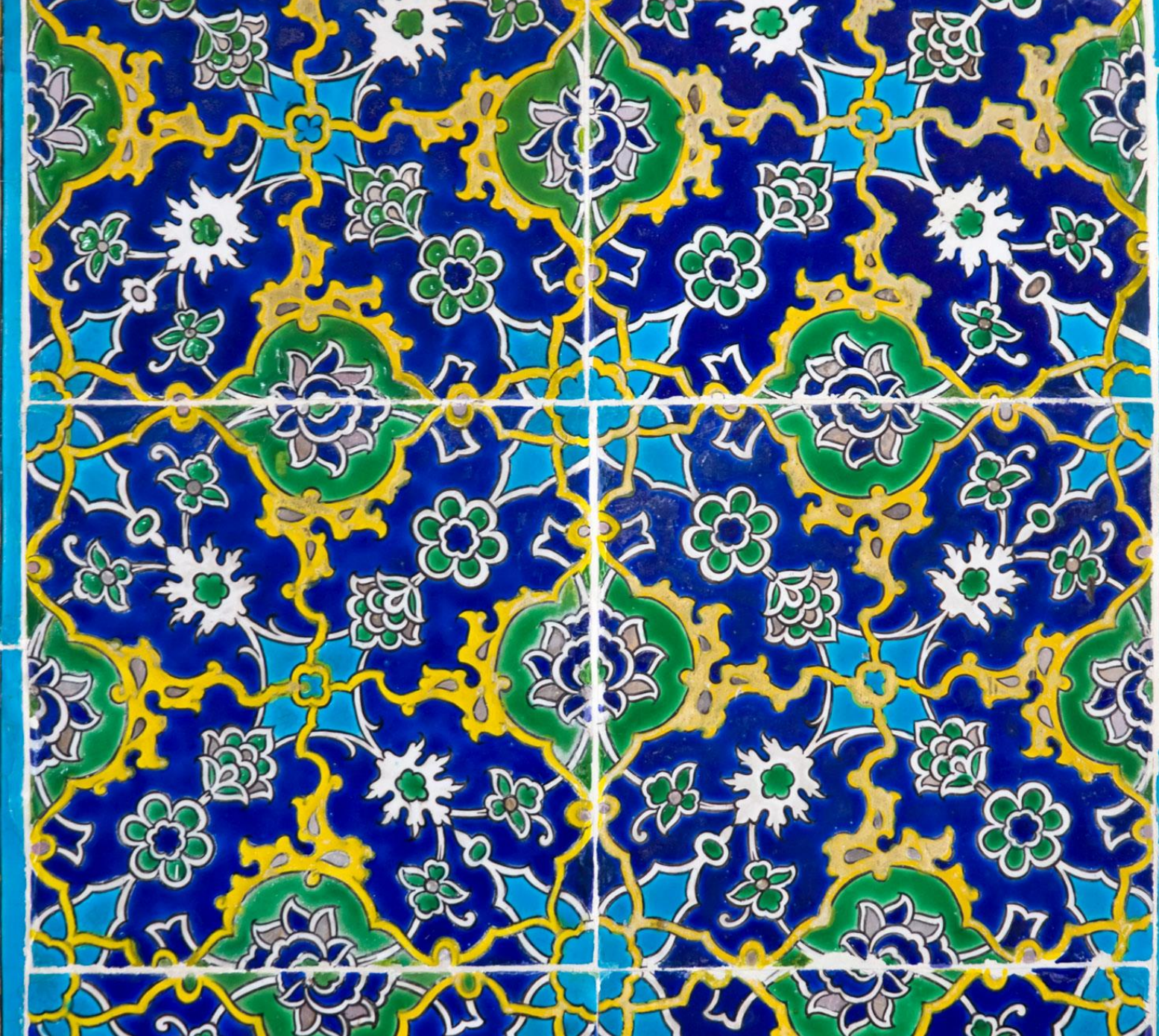

Länsstyrelsen
Stockholm

Regeringsuppdrag angående utsatta EU/EES-medborgare

Utsatta EU-medborgare – Uppdrag om kompetensutveckling 2020

SLUTRAPPORT

Enligt uppdrag

Jonas Melinder

Länsstyrelsen i Stockholm, 2021

ISBN: 978-91-7937-059-6

Diarienummer

Dnr: 106-1100-2020

Innehållsförteckning

Bakgrund och beskrivning av uppdraget.....	4
Skärpt lagstiftning gällande exploatering	4
Uppdragsbeskrivning 2020	6
Organisering av uppdraget	7
Förutsättningarna 2020 och hur dessa påverkat genomförandet.....	7
Samverkan med andra myndigheter och aktörer i uppdraget 2020	8
Huvudsakliga insatser/genomförande 2020	9
Informationstext om uppdraget på samtliga länsstyrelser externa webbplats	9
Uppdatering och komplettering av webbplatsen eumedborgareisverige.se	9
Nationell, webbsänd konferens	9
Inspelade föredrag – innehåll, aktörer och kommunikation/spridning	9
Utskick av faktablad och information om Covid-19 på olika, för målgruppen, relevanta språk.	13
Initierade ett myndighetssamarbete kring informationsinsats mot arbetskraftsexploatering.....	13
Exempel på regionala aktiviteter 2020	14
Länsstyrelsen i Västerbotten.....	14
Länsstyrelsen i Dalarna	14
Länsstyrelsen i Västmanland	15
Länsstyrelsen i Jönköping.....	16
Utskick av bokpaket och fördjupningslitteratur	17
Avslutande reflektioner	19

Bakgrund och beskrivning av uppdraget

Sedan drygt 10 år tillbaka har allt fler medborgare från andra EU-länder och i synnerhet från Rumänien och Bulgarien sökt sig till Sverige för att på olika sätt finna en möjlig försörjning på kort eller lång sikt. Före kommunismens fall 1989 hade Rumänien med europeiska mått mätt en hög befolknings-tillväxt, vilket delvis berodde på det förbud mot aborter som infördes av kommunistregimen. Sedan 1990 har antalet invånare stadigt minskat till följd av sjunkande födelsetal, stigande dödstal och en omfattande emigration. Det är främst städernas befolkning som har minskat då medborgare istället sökt sig till andra EU-länder för att bo och arbeta då inkomsterna och levnadsstandarden är bättre i flera av EU:s andra medlemsländer. De som har en utbildning eller arbetslivserfarenhet har lättare att få arbete i andra länder än de som saknar detta vilket bland annat lett till att det synliga gatutiggeriet har blivit vanligt förekommande i många svenska städer och det är i stort sett uteslutande medborgare från Rumänien och till viss del även från Bulgarien som återfinns inom tiggeri.

Med begreppet utsatta EU-medborgare menas i detta sammanhang personer som har sitt hem i ett EU-land men regelbundet reser fram och tillbaka till ett annat EU-land. Länsstyrelsen i Stockholm har gjort följande avgränsningar och definitioner och grovt sett avses tre kategorier:

1. Antingen fri individ som vistas här utan någon annans styrning. Ambitionen att söka arbete eller utbildning lyckades inte men man stannar kvar trots knappa förutsättningar.

Eller som brottsoffer inom exploatering:

2. En Individ som vistas här för att skapa vinning åt annan person. Är här genom annans arrangemang och kontroll. Befinner sig oftast i stark beroendeställning gentemot arrangören.

Eller som gärningsperson inom exploatering:

3. En individ som skapar vinning åt sig själv genom illegalt utnyttjande av andra personer, ofta fattiga och med begränsade resurser eller möjligheter.

Skärpt lagstiftning gällande exploatering

Lagstiftningen gällande människohandel ändrades 1 juli 2018 genom att en ny brottsrubricering, människoexploatering, infördes i Brottsbalkens 4 kapitel¹. Lagen slår fast att det är straffbart att utnyttja annans utsatta belägenhet inom tiggeri eller arbete under orimliga villkor. Detta innebär att

¹ Brottsbalken 4 kap.1 b §.

de som tjänar pengar på annans tiggeri begår ett brott. Straffet för människo-exploatering kan bli fängelse i högst fyra år. Är brottet grovt innebär det fängelse i lägst två år och högst tio år.

Tiggeriet är en inkomstkälla och exploateringsform liksom prostitution, organiserade stölder och annan exploatering av ekonomiskt utsatta människor. Inte alla som tigger ser sig som utnyttjade och det synliga gatutiggeriet har lett till en polariserad samhällsdebatt och även skapat motsättningar mellan olika perspektiv. Grovt sett kan två perspektiv och diskurser i debatten uppfattas där det ena beskriver tiggeriet som en oreglerad arbetsmarknad helt utanför samhällets kontroll där arbetstagarna verkar under orimliga villkor, ofta i stark beroendeställning till den som har satt dom i arbete, och där det offentliga rummet fördelas mellan och kontrolleras av olika grupperingar som kontrollerar vem som sitter på vilken plats för att tigga.

Ett annat perspektiv beskriver tiggeriet som en mänsklig rättighet att fritt söka sin försörjning på laglig väg och att de som befinner sig i tiggeri gör det av fri egen vilja, helt utan annans påverkan, att de inte har några andra alternativa försörjningssätt och att det svenska samhället då har en skyldighet att underlätta situationen för de som befinner sig i denna form av utsatthet, till exempel genom att erbjuda plats på härbärge, eller annat boende och även tillhandahålla nödvändiga förnödenheter. Dessa två diametralt motstridiga synsätt skapar inte sällan polaritet och motsättningar bland de som arbetar med eller på annat sätt engagerar sig i frågan.

Organisationen Amnesty Internationals svenska verksamhet riktar kritik mot staten för att inte tillgodose allas mänskliga rättigheter i dessa avseenden ².

Gatutiggeriet ledde till en uppblossande samhällsdebatt 2014–2015 och regeringen tillsatte en nationell samordnare som 2015 lämnade ett slutbetänkande med bland annat förslaget att låta länsstyrelserna vara den statliga aktör som regionalt ansvarar för det arbete som behövs för att samordna och stärka samverkan mellan relevanta aktörer i syfte att bättre kunna möta de utmaningar som följde i detta nya scenario som vi inte tidigare sett i samma utsträckning tidigare ³.

Länsstyrelsen i Stockholm fick i uppdrag att under åren 2016–17 utveckla nationell samverkan och samordna det arbete som bedrivs avseende medborgare från EU-/ EES-området som vistas tillfälligt i Sverige utan uppehållsrätt ⁴. Uppdraget genomfördes i samverkan med Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten samt dåvarande Sveriges Kommuner och Landsting med utgångspunkt i att:

² Sweden: A cold welcome – Amnesty international, 2018. Index: EUR 42/9403/2018

³ SOU 2016:6 Slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare, Framtid sökes, slutbetänkande.

⁴ Regeringsbeslut 11:2. S2016/00724/FST, S2016/025757/FST

- Stärka samverkan och samordningen mellan statliga myndigheter, kommuner, civilsamhällsorganisationer och andra relevanta aktörer som möter målgruppen.
- Utarbeta metodstöd och genomföra kompetensutvecklingsinsatser till de samverkande aktörerna.
- Inrätta en rådgivande servicefunktion riktad till kommuner och andra aktörer i frågor om hur arbetet och samverkan kan bedrivas på ett ändamålsenligt och likformigt sätt.

Från 2017 utökades uppdraget till Länsstyrelsen i Stockholm till att även innefatta arbete med att:

- främja och underlätta samverkan på lokal nivå mellan Sverige och hemländerna genom att upprätta kontaktnät samt att ge information och rådgivning. Förhoppningen var att det skulle bidra till alternativa, mer långsiktiga lösningar för utsatta EU/EES-medborgare på deras hemort.
- Sammanställa regionala lägesbilder två gånger per år med hjälp av samtliga länsstyrelser.
- Genomföra kompetensutvecklingsinsatser riktade mot relevanta aktörer samt sprida nationellt metodstöd och vägledning.
- Tillvarata effekter och resultat av regeringsuppdraget och underlätta för regional implementering och kunskapsspridning.

Efter uppdragsperiodens slut lämnades en slutrapport till Socialdepartementet där bland annat förslag på kompetenshöjande insatser redovisades ⁵. I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2020 gavs myndigheterna i uppdrag att genomföra kompetensutveckling för berörda aktörer, kopplade till området utsatta EU-medborgare ⁶.

Uppdragsbeskrivning 2020

Länsstyrelserna ska ansvara för regionala kompetensutvecklingsinsatser i frågor som rör utsatta EU/EES-medborgare, riktade mot myndigheter, kommuner och de av det civila samhällets organisationer som möter målgruppen. Kompetensutvecklingsinsatserna ska utgå från regionala behov och baseras på kunskapsstöd från statliga myndigheter samt den kunskap och information som sammanställts av den nationella samordningen vid Länsstyrelsen i Stockholms län – *ur länsstyrelsernas regleringsbrev för år 2020*.

⁵ Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige, slutrapport. Länsstyrelsen i Stockholm 2019.

⁶ S2019/05315/RS (delvis) Regeringen

I enlighet med uppdraget 2020 har länsstyrelserna i huvudsak fokuserat på att:

- Förmedla kunskap i form av bland annat filmade föredrag om viktiga områden som aktualiseras när människor från andra EU-länder vistas i Sverige och riskerar att hamna i olika former av exploatering.
- Möjliggöra regionala och lokala kunskaps- och erfarenhetsutbyten för verksamma inom kommuner, myndigheter och civilsamhällsorganisationer som möter målgruppen.
- Verka för en nationell informationsinsats för att höja medvetenhet kring arbetskraftsexploatering

Organisering av uppdraget

Samtliga länsstyrelser har arbetat med uppdraget men fyra länsstyrelser fick i uppdrag att samordna regionala noder utifrån en geografisk uppdelning i Syd, Väst, Nord och Öst. Länsstyrelsen Stockholm har samordnat det nationella arbetet.

- Syd: Länsstyrelsen Jönköping
- Väst: Länsstyrelsen Dalarna
- Nord: Länsstyrelsen Västerbotten
- Öst: Länsstyrelsen Västmanland
- Samordnare nationellt: Länsstyrelsen Stockholm

Noderna är uppdelade enligt följande:

Syd	Väst	Nord	Öst
Jönköping	Västra Götaland	Gävleborg	Stockholm
Halland	Värmland	Västernorrland	Östergötland
Skåne	Örebro	Norrboten	Uppsala
Kalmar	Dalarna	Jämtland	Västmanland
Blekinge		Västerbotten	Gotland
Kronoberg			Södermanland

Förutsättningarna 2020 och hur dessa påverkat genomförandet

Genomförandet av uppdraget har krävt flexibilitet med anledning av rådande situation med Covid-19. Förutsättningarna för planerad verksamhet har ändrats och de fysiska utbildningsdagar/seminariedagar/erfarenhetsutbyten som var planerade har inte varit möjliga att genomföra och uppdraget har inte heller fullt ut fått den önskade genomslagskraften under 2020. De regionala samordnarna i de fyra olika noderna uppger att frågan om utsatta EU-medborgare varit mindre i fokus under året och att de samverkande

regionala parterna behövt prioritera andra frågor i större utsträckning än tidigare.

I avsaknaden av möjligheter att genomföra fysiska träffar har ambitionen istället varit att nå ut via inspelade föredrag som tillgängliggörs via olika plattformar.

Samverkan med andra myndigheter och aktörer i uppdraget 2020

De kontakter som etablerats under den tidigare uppdragsperioden, 2016–2019, har varit värdefulla i arbetet med kompetensutveckling under 2020. Samverkan med andra myndigheter kring genomförandet har varit en viktig förutsättning för att kunna genomföra insatser i form av inspelade föredrag som sedan har tillgängliggjorts digitalt. Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket och Sveriges kommuner och regioner har tillsammans med Uppsala kommun, Stockholms stad och Göteborg stad har medverkat och representerat det offentliga medan Frälsningsarmén och Göteborgs Räddningsmission bidragit utifrån ett civilsamhällsperspektiv.

Huvudsakliga insatser/genomförande 2020

Informationstext om uppdraget på samtliga länsstyrelserns externa webbplats

För att informera om länsstyrelsernas kompetensutvecklingsuppdrag och ge möjlighet att ta del av relevant kunskap publicerades en förklarande text samt tillgängliggjordes länkar till inspelade föredrag där många av de mest aktuella frågeställningarna, svårigheterna och relevanta exempel på lokalt arbete presenteras.

Uppdatering och komplettering av webbplatsen eumedborgareisverige.se

Den webbplats, eumedborgareisverige.se, som togs fram under den föregående uppdragsperioden uppdaterades och kompletterades med material som producerats under 2020 och med information om länsstyrelsernas aktuella uppdrag under året. Även aktuell information relaterat till covid-19 publicerades på webbplatsen.

Nationell, webbsänd konferens

Som en avslutning på uppdraget och för att kunna delge erfarenheter och en mer samlad kunskapsbild, planerades en slutkonferens till december 2020. Den ursprungliga planen var att arrangera en konferens med deltagare på plats och möjlighet att diskutera, reflektera och att kunna erbjuda en bredd i form av olika valbara seminarier beroende på aktuellt behov och intresse bland deltagarna. På grund av omständigheterna genomfördes istället en webbsändning där förinspelade föredrag varvades med talare som presenterade kunskap inför kamera och där tittarna hade möjlighet att skicka in frågor direkt till talarna.

Inspelade föredrag – innehåll, aktörer och kommunikation/spridning

När situationen ändrades till att inte kunna genomföra fysiska seminariedagar beslutades att istället spela in föredrag där samverkansparter från myndigheter, kommuner och civilsamhällorganisationer delar aktuell kunskap och erfarenhet utifrån sina respektive kompetens- och ansvarsområden.

Föredragen, som finns delbara via Youtube-länkar, spelades in hos länsstyrelsen i Stockholm och publicerades därefter på webbplatsen eumedborgareisverige.se och på länsstyrelsernas externa webbplatser.

Följande teman tas upp i de filmade föredragen:

Socialstyrelsen om myndighetens vägledning för kommunernas socialtjänst. I presentationen av Socialstyrelsens vägledning för kommuner tas frågor upp som till exempel:

- Vilka skyldigheter och rättigheter har man som EU-medborgare när man besöker Sverige?
- Hur långt sträcker sig kommunens ansvar för andra EU-länders medborgare när de vistas i en svensk kommun?
- Vad bör man som verksam inom kommunens socialtjänst känna till för att på bästa sätt hjälpa besökare som befinner sig i olika former av utsatthet och/eller exploatering?

Migrationsverket berättar om vistelserätt och uppehållsrätt.

I Migrationsverkets presentation beskrivs vistelserätt, uppehållsrätt samt myndighetens roll i sammanhanget utsatta EU-medborgare. I föredraget berörs frågor såsom:

- Vad innebär vistelserätt och uppehållsrätt?
- Hur länge kan man vistas i Sverige och vilka krav ställs på EU-medborgare från andra länder under sin vistelse här?
- Vilken myndighet ska kontrollera om EU-medborgare har rätt att vistas här?
- Migrationsverket delaktighet i arbetet mot människohandel.

Sveriges kommuner och regioner om skyldigheter och rättigheter på offentliga platser. I Sveriges kommuner och regioners presentation tas frågor upp som till exempel:

- Vad säger ordningslag och ordningsföreskrifter om våra rättigheter och skyldigheter när vi vistas i det offentliga rummet?
- Hur ser regelverket ut för att använda offentliga platser vid penninginsamling?
- Vad säger ordningslag och kommunala ordningsföreskrifter om tillfälliga boenden i olika miljöer?

Polisen om omfattning och lagföring av människohandel och människoexploatering. Polisens nationella rapportör beskriver omfattningen av problematiken gällande människohandel och exploatering av människor i utsatthet och gällande lagstiftning.

De senaste åren har problematiken uppmärksammas alltmer. Lagen skärptes juli 2018 för att mer effektivt kunna lagföra de som utnyttjar andras utsatta situation för egen vinning, exempelvis genom arbetskraftsexploatering med

orimliga arbetsvillkor eller utnyttjande av andra inom tiggeri eller prostitution.

Frälsningsarmén om hur civilsamhällets organisationer gemensamt arbetar mot människohandel. Frälsningsarmén bedriver sitt nationella och internationella arbete mot människohandel.

Organisationen erbjuder utbildning för yrkesverksamma i hur man kan upptäcka och agera mot människohandel. De sammankallar också ett nationellt nätverk av organisationer som gemensamt verkar mot människohandel och exploatering.

Regionkoordinatören berättar om arbetet att hjälpa brottsoffer inom människohandel och exploatering. I olika regioner i landet finns en funktion som kallas regionkoordinator vars uppgift är att samordna arbetet mot människohandel. Regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel finns i region Bergslagen, Mitt, Nord, Stockholm, Syd, Väst och Öst.

Regionkoordinatören fungerar som stöd till Jämställdhetsmyndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och människohandel för alla ändamål. Arbetsuppgifter för en regionkoordinator består bland annat av att bistå regionala myndigheter, som till exempel polis och socialtjänst, med stöd vid människohandelsärenden. Regionkoordinatören fungerar också som en regional aktör med spetskompetens gällande människohandel.

Arbetsmiljöverket om arbetskraftsexploateringen och arbete för att motverka problemen. Under senare år har det uppdagats allt fler fall av missförhållanden inom en rad olika branscher i landet. Utländsk arbetskraft utnyttjas under orimliga villkor då entreprenörer kringgår lagar och regelverk för att vinna ekonomiska fördelar i konkurrens med andra aktörer.

Arbetsmiljöverkets teamledare i region Öst, beskriver situationen och den samverkan som bedrivs för att motverka problemen. I presentationen tas frågor upp såsom:

- Vad är arbetskraftsexploatering?
- Hur vanligt är det med arbetskraftsexploatering och i vilka branscher förekommer det?
- Hur arbetar myndigheter i Sverige för att motverka arbetskraftsexploatering?

Uppsalas EU-samverkan om samarbetet kring EU-medborgare i gatumiljön. I en kommun kan många situationer uppkomma där samverkan och samarbete är en förutsättning för hjälp och åtgärder till utsatta människor som lever i en gatumiljö.

Representanter från Uppsala kommun och Polisen berättar om den samverkan som sker i kommunen. Följande frågor belyses i presentationen:

- Hur kan en kommun arbeta uppsökande för att identifiera människor i utsatta situationer?
- Hur organiserar och samverkar man, ur ett lokalt perspektiv, arbetet mot exploatering av utsatta EU-medborgare?
- Vilka rutiner finns för att säkerställa att barn och unga får rätt stöd och insatser?

Länsstyrelsernas webbsändning om utsatta EU-medborgare, 2 december, program:

Åsa Lindhagen, jämställdhetsminister berättar om regeringens vision för arbetet mot exploatering.

Länsstyrelsen Stockholm

Länsstyrelserna fick uppdraget att under 2020 verka för ökad kompetens inom frågor rörande EU-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige. Jonas Melinder, ansvarig för den nationella samordningen av länsstyrelsernas uppdrag beskriver bakgrunden och de erfarenheter som hittills erhållits.

Stockholmspolisens människohandelssektion

Jana de Geer beskriver omfattningen och i vilka sammanhang människohandel förekommer samt hur arbetet för att motverka den ser ut.

Uppsala kommun och polismyndigheten

Lokal EU-samverkan i arbetet mot exploatering. Aktuella utmaningar och vägen framåt.

Göteborgs stad och Räddningsmissionen

Lokal samverkan via IOP, idéburet offentligt partnerskap. Aktuella utmaningar och vägen framåt.

Civila plattformen mot människohandel

Jakob Flärdh, generalsekreterare, Child10 foundation, berättar om plattformen och det arbete som bedrivs för att motverka människohandel.

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket arbetar tillsammans med andra myndigheter för att motverka exploatering och fusk inom arbetslivet. Teamledare för region öst beskriver erfarenheter från de oanmälda inspektioner som görs vid byggen, skönhetssalonger och inom andra branscher.

Stockholms Universitet

Kavot Zillén, docent i offentlig rätt vid Stockholms universitet, berättar om sin forskning rörande särskilt utsatta underåriga unionsmedborgares rätt till sjukvård.

CBSS (Council of the Baltic Sea States)

Endrit Mujaj, rådgivare vid CBSS, ger en internationell överblick av människohandelsituationen gällande utsatta EU-medborgare i Östersjöregionen.

Utskick av faktablad och information om Covid-19 på olika, för målgruppen, relevanta språk.

Strax efter pandemiutbrottet skickades information på rumänska, polska och två olika romani-språk, om hur smittspridningen kan minskas samt vilka aktuella kontakter med svenska samhället som är relevanta att känna till. Mottagare var samtliga länsstyrelsernas krisberedskapsgrupper samt de regionala samverkansgrupper som eventuellt fanns i respektive nod. Syftet var att tillhandahålla aktuell information till de som arbetar uppsökande och därmed träffar målgruppen.

Även det policybeslut som togs av region Stockholm och som slog fast att även oförsäkrade EU-medborgare ges covid-relaterad vård i samma utsträckning som folkbokförda, kommunicerades till berörda parter. Flera regioner fattade senare samma beslut.

Initierade ett myndighetssamarbete kring informationsinsats mot arbetskraftsexploatering

Under våren påbörjades diskussioner med polismyndigheten och Jämställdhetsmyndigheten (Jämy) om att nå ut till allmänheten med information om att exploatering kan ligga bakom alltför billiga priser på varor och tjänster. Ambitionen var att nå ut med enkla och tydliga budskap som kunde höja medvetenheten kring förekomsten av arbetskraftsexploatering och att vi som konsument har en möjlighet att påverka utbudet genom att minska efterfrågan på svart arbetskraft eller alltför och uppenbart billiga varor och tjänster. Diskussioner hade redan påbörjats mellan Jämy och Polisregion Stockholm när Länsstyrelsen i Stockholm tog initiativet till gemensamma möten för att konkretisera och komma vidare med en myndighetsgemensam informationsinsats. Flera av aktörerna inom det myndighetsgemensamma arbetet mot osund konkurrens, som Arbetsmiljöverket sammankallar fick ta ställning till initiativet och ställde sig bakom idén men sade sig samtidigt inte ha möjlighet att delfinansiera en sådan nationell insats. Länsstyrelserna som erhållit medel i samband med kompetensuppdraget 2020 kunde inte ensamma finansiera kampanjen och det var fram till december oklart om Jämy och Polismyndigheten kunde bistå med medel för att realisera kampanjen och i mitten av december kom besked om att endast länsstyrelsernas medel fanns att tillgå. Mot bakgrund av det korta uppdrag som länsstyrelserna fått och som upphörde januari 2021 samt att Jämy:s handläggare ännu inte fått besked från sin ledning gällande möjligheten att delta och framöver ansvara för arbetet med kampanj, beslutades att inte gå vidare med planering av insatsen.

Exempel på regionala aktiviteter 2020

Länsstyrelsen i Västerbotten

Vid åtta tillfällen under året har nyhetsbrev skickats till 105 politiker och tjänstepersoner inom kommunal sektor samt till Polismyndigheten, trossamfund och regioner. Innehållet har förutom de viktigaste nyheterna från Socialstyrelsen, polis och Arbetsmiljöverket även varit tips på rapporter, fördjupningslitteratur, utbildningsinsatser, hemsidor och nyhetsbrev med bäring på målgruppen.

Lägesbilder relaterade till covid-19 och dess följder för särskilt utsatta grupper samt olika typer av stöddokument på relevanta språk har kommunicerats.

Den 8 april genomfördes med anledning av internationella Roma-dagen en webbsänd informationsdag för 60 deltagare med fokus på samhällets ansvar för romers rättigheter.

Den 16 juni anordnade länsstyrelsen i Västerbotten en webbsänd föreläsning för 75 anmälda deltagare kring tre teman; Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, Utsatta EU-medborgare samt om EU-medborgare utsatta för prostitution och människohandel. Dagen arrangerades gemensamt av de tre ansvariga för dessa olika sakområden.

Under den så kallade delaktighetsveckan, vecka 46, genomfördes ett 20-tal föreläsningar kring olika teman kopplade till mänskliga rättigheter. Totalt deltog 422 personer varav 79 tog del av fyra föredrag om utsatta EU-medborgare.

Länsstyrelsen i Dalarna

Myndigheten har arrangerat eller varit delaktig i arrangerandet av olika insatser för kunskapshöjning i form av föreläsningar, konferenser, och möten för erfarenhetsutbyten i de fyra län i nord väst som länsstyrelsen i Dalarna ansvarar för.

Insatserna har utgått från tidigare lägesbilder och genomförts i dialog med respektive länsstyrelse.

I Dalarna, Västra Götaland och Värmland har man samarbetat med ansvariga för länsstyrelsernas arbete mot prostitution och människohandel. Intresset för kompetensutveckling inom området utsatta EU-medborgare i allmänhet uppgavs av den regionala samordnaren vara lågt, medan intresset för kunskap om människohandel varit högt. Många av de som befinner sig i prostitution och människohandel är de som faller under kategorin utsatta

EU/EES-medborgare och därmed sågs en samordningsvinst och möjlighet till spridning av de föreläsningar som tagits fram. För att minska risken att tappa perspektivet arbetskraftsexploatering togs kontakter med Arbetsmiljöverket, samt att man erbjöd föreläsningar på temat arbetskraftsexploatering.

I Dalarna arrangerades under våren en konferens och ett dialogmöte med 110 anmälda deltagande representanter från kommuner, ideell sektor och berörda myndigheter. I Värmland arrangerades en föreläsningsserie med 107 anmälda deltagare riktat till politiker kring temat prostitution och människohandel. Syftet var att rusta beslutsfattarna med kunskap och förståelse för de utsattas situation och visa på vikten av att området prioriteras högre och rätt insatser initieras.

I Västra Götaland arrangerades den 10 december en konferens för 160 anmälda deltagare ur en bredare målgrupp, även där på temat prostitution och människohandel, men med utvalda föreläsningar direkt kopplade till området utsatta EU-/EES medborgare. Den för det nationella uppdraget ansvarige utvecklingsledaren vid Länsstyrelsen i Stockholm föredrog en nationell lägesbild under konferensen. Utvärdering av konferensen visade att 93% av deltagarna var nöjda eller mycket nöjda med konferensens innehåll och genomförande samtidigt som man efterfrågade mer kunskap kring en rad områden. Majoriteten, 78%, uppgav att de fått nya kunskaper eller insikter genom konferensen.

Länsstyrelsen i Västmanland

Inom ramen för uppdraget och identifierade regionala behov har det under året genomförts flera digitala konferenser där den mest välbesökta genomfördes 24 september, med drygt 120 anmälda. Målgruppen för konferenserna har varit yrkesverksamma i kommuner, myndigheter, regioner och andra organisationer som kommer i kontakt med frågor som rör utsatta EU-medborgare. Konferenserna har vänt sig till yrkesverksamma inom nod Öst i första hand men digitaliseringen har möjliggjort deltagande från hela landet. Syftet har varit att bredda kunskap och lyfta olika perspektiv inom exploatering - arbetskraftsexploatering, prostitution och människohandel, organiserad brottslighet, tiggeri och barnperspektivet. Inbjudna föreläsare från samverkande myndigheter och organisationer, exempelvis Socialstyrelsen, Migrationsverket, SKR och Polisen har medverkat. Utbildningsinsatserna har genomförts i nära samverkan med regionskoordinatorerna för arbetet mot prostitution och människohandel.

Den regionala samordnaren har haft fortlöpande kontakt med övriga länsstyrelser i nod Öst och deltagit i digitala nätverksmöten som avser andra uppdrag inom mänskliga rättigheter, prostitution och människohandel, barnrätt, brottsförebyggande, våld i nära relationer och ANDT. Samordnaren har även deltagit i länsstyrelsernas nätverk för arbetet mot prostitution och människohandel. Kontinuerlig kontakt har hållits med regionskoordinatorer i Region Mitt, Region Stockholm och Gotland samt Region Öst. Samordnaren

av det regionala uppdraget i nod Öst har haft samverkansmöten med andra aktörer som kommer i kontakt med utsatta EU-medborgare: Uppsala EU-samverkan, Eu-teamet i Stockholm, Frälsningsarmén, Stadsmissionen, Rädda Barnen, Polisen, kommuner och Regionen. Information om uppdraget och kommande aktiviteter har skickats ut till kommuner, myndigheter och andra organisationer i nod Öst.

Uti från Covid-19 har samordnaren i nod Öst medverkat i att lämna information om utsatta EU-medborgare till länsstyrelsernas nationella och regionala lägesbildsinsamling.

Länsstyrelsen i Jönköping

Utskick av faktablad och information om Covid-19 har gjorts till kontaktperson per länsstyrelse samt respektive stab på olika, för målgruppen, relevanta språk.

Kontakt har tagits med Civilsamhällsorganisationer, kommuner och myndigheter för att informera om uppdraget och inhämta behov av och önskemål om regionala kompetensinsatser.

Utskick av information kring uppdraget samt önskan om dialog/medverkan i olika sammanhang till kontaktpersoner har skickats till respektive län som ingår i upptagningsområdet.

Under hösten 2020 utgick arbetet från att sprida inspelade föreläsningar samt att fortsätta informera om uppdraget i syfte att bredda diskussionen kring mänskliga rättigheter.

Aktivitet	Antal offentlig/myndighet	Antal organisation	Representation per län
Utöver nedan är samtliga regionkoordinatorer uppdaterade och flera tjänstemän inom kommunal verksamhet har spridit informationen vidare till olika aktörer inom sina respektive kommuner i länen.			
200501 – 201201	14	4	Jönköping – 18
1.Uppdragsinformation	41	11	Skåne – 52
2.Information om inspelade föreläsningar	23	10	Kronoberg – 33
	20	0	Kalmar – 20
3. Information om bokpaket och webbsändningar nationellt	11	0	Blekinge – 11
	8	3	Halland - 11
200601 – 201015			
Beredningsgrupp Insikt/utsikt	6		Grupper inom Jönköpings län
Fokusgrupp Barnens rättigheter	8		

Fokusgrupp Prostitution och människohandel	10		
Kyrkhjälpen – ideell organisation	2	6	
201217 Utskick av bokpaket för fortsatt kunskapsinhämtning	84	6	Jönköping – 18 Skåne – 36 Kronoberg – 9 Kalmar – 14 Blekinge – 6 Halland - 7
201202 Webbsändning/ konferens	16	12	Jönköping – 10 Skåne – 11 Kronoberg – 6 Kalmar – 1 Blekinge – 0 Halland - 0

Tabell 1. Antal deltagare vid de av Länsstyrelsen i Jönköpings län arrangerade insatser under året.

Utskick av bokpaket och fördjupningslitteratur

På initiativ från den regionala samordnaren vid länsstyrelsen i Västmanland skickades bokpaket med relevant litteratur, aktuella rapporter och andra för uppdraget adekvata publikationer ut till kommuner och civilsamhällsorganisationer i respektive nod i landet.

Antal utsända bokpaket per nod:

Nord: 65

Väst: 110

Öst: 67

Syd: 90

Exempel på innehållet:

Rapporter

- Slutrapport: Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige, Länsstyrelsen Stockholms län
- Studie om människohandel och utsatta barngruppers livsvillkor ”De kan alltid hitta mig”, rapport Länsstyrelsen Stockholms län

- Människohandel och människoexploatering på den svenska marknaden, en översikt, CBSS (Council of the Baltic Sea States)
- Människohandel för sexuella och andra ändamål lägesrapport 20, Polismyndigheten

Vägledning och metodstöd

- Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare, Socialstyrelsen
- Barn i internationell människohandel och exploatering – Vägledning för socialtjänsten, Socialstyrelsen
- Handbok om upplåtelser av offentliga platser, Sveriges kommuner och regioner

Målgruppens verklighet

- Bok "Jag är Gina" av Erika Oldberg
- Bok "Vi, skuggorna" av Elinor Torp
- Bok "Svartjobbssfabriken" av Johan Fyrk
- Artikelserie Helsingborgs Dagblad

Avslutande reflektioner

De insatser som genomförts under året har syftat till att svara mot de identifierade kompetensbehov som beskrivits i slutrapporten från det nationella uppdrag som Länsstyrelsen i Stockholm hade 2016–2019.

Uppdraget om utsatta EU-medborgare har tolkats och genomförts mot bakgrund av den omfattande exploatering av människor, främst från Rumänien och Bulgarien, i ekonomisk och social utsatthet och att denna exploatering initialt tog sig uttryck i form av tiggeri och prostitution. Längs med arbetets gång har det dock blivit allt tydligare att arbetskrafts-exploateringen i Sverige även omfattar EU-medborgare, eller tredjelands-medborgare som kan styrka sitt medborgarskap i ett EU-land.

Den nationella myndighetssamverkan som leddes av Arbetsmiljöverket 2018–2020 innebär att olika myndigheter kunde samverka bättre för att komma åt företag som genom fusk skaffar sig ekonomiska konkurrensfördelar mot andra, seriösa aktörer. En förhoppning är att detta arbete ska kunna vidareutvecklas så att även problematiken kring människor som utnyttjas som billig arbetskraft med orimliga villkor uppmärksammas mer och får adekvata resurser. Riksrevisionen konstaterar i sin rapport att staten har starka incitament att stärka förutsättningar, resurser och mandat för de myndigheter som har ansvar och möjlighet att motverka arbetskrafts-exploateringen i Sverige ⁷.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns fortsatt behov och efterfrågan av relevant kunskap, adekvat stöd, förtydligande och uppdatering av lagstiftning och en fortsatt myndighetssamverkan för att minimera omfattningen av exploatering av människor från andra EU-länder som befinner sig tillfälligt i Sverige. Kommuner, myndigheter och regioner hanterar frågor om vårdkostnader, rätt till boende, akut nödbistånd, uppehållsrätt och andra frågor på olika sätt i olika delar av landet, vilket innebär att man som EU-medborgare under sin vistelse i Sverige möts av olika regeltolkningar, får olika förutsättningar och information beroende på var i landet man vistas.

⁷ Riksrevisionen 2020:27, Statens insatser mot exploatering av arbetskraft – regelverk, kontroller samt information och stöd till de drabbade.